

TAMAMLAYICI ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME GELİŞİM PROGRAMININ COĞRAFYA ÖĞRETMEN ADAYLARININ YETERLİK ALGISI ÜZERİNE ETKİSİ

The Effects of Complementary Measurement and Evaluation Development Program on Qualification Perception of Geography Pre-service Teachers¹

Cennet ŞANLI²

Adnan PINAR³

Özet

Bu çalışmada, geliştirilen Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Gelişim Programı (TÖDGP) 'nın coğrafya öğretmen adaylarının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yeterlik algısı üzerine etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Necmettin Erbakan Üniversitesi, Coğrafya Öğretmenliği Programında öğrenim gören 36 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada nicel araştırma deseninin odak, nitel araştırma deseninin ise destekleyici olarak alındığı karma model kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutu, ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen ile nitel boyutu odak grup görüşmeleriyle yürütülmüştür. Deney ve kontrol gruplarında yer alan coğrafya öğretmen adaylarına ön test olarak, Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Seçme Yeterlik Algısı Ölçeği (TÖDASYAÖ), Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Uygulama Yeterlik Algısı Ölçeği (TÖDAUYAÖ) ve Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Değerlendirme Yeterlik Algısı Ölçeği (TÖDADYAÖ) uygulanmış, gruplar arasında TÖDASYAÖ, TÖDAUYAÖ, TÖDADYAÖ ön test puanlarına göre anlamlı fark olmadığı ($p>.05$) görülmüştür. Daha sonra deney grubuna sekiz oturum süren TÖDGP uygulanmıştır. TÖDGP sonunda, deney ve kontrol gruplarına son test olarak TÖDASYAÖ, TÖDAUYAÖ ve TÖDADYAÖ tekrar uygulanmış ve elde edilen nicel veriler SPSS 14.00 programıyla analiz edilmiştir. Araştırmanın odak grup görüşmelerinden elde edilen nitel veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda, elde edilen nicel ve nitel verilere göre TÖDGP'nin öğretmen adaylarının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yeterlik algılarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya dersi, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme gelişim programı, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme, coğrafya öğretmen adayı, yeterlik algısı

Abstract

In this research, it was aimed to reveal Complementary Measurement and Evaluation Development Program's effect (CMEDP) on geography pre-service teachers' competency perception for complementary measurement and evaluation. Research's study group consists of 36 pre-service teachers of Necmettin Erbakan University, Geography Teaching Program. In the study, the mixed model, in which the quantitative research design was the focus and the qualitative research design was taken as a supportive model, was used. The quantitative dimension of the study was carried out through focus group interviews with experimental design and qualitative dimension with pretest-posttest control group. Scale of Competency Perception for Selecting Complementary Measurement and Evaluation Tool (SCPSCMET), Scale of Competency Perception for Implementing Complementary Measurement and Evaluation Tool (SCPICMET), Scale of Competency Perception for Evaluating Complementary Measurement and Evaluation Tool (SCPECMET) were applied as pre-test to geography pre-service teachers in both groups. There was no significant difference ($p>.05$) between the groups in terms of pre-test scores of SCPSCMET, SCPICMET, SCPECMET. Then TÖDGP was applied to the experimental group with eight sessions. At the end of the CMEDP, SCPSCMET, SCPICMET, SCPECMET were re-applied to the experimental and control groups and the obtained quantitative data were analyzed with the SPSS 14.00 program. Qualitative data obtained from the focus group interviews of the research were analyzed by descriptive analysis method. As a result of the research, it was determined that CMEDP had positive effects on teachers' complementary assessment and evaluation qualification perceptions according to the quantitative and qualitative data obtained.

Keywords: Geography course, complementary measurement and evaluation development program, complementary measurement and evaluation, geography pre-service teachers, competency perception

¹ Bu çalışma Doç. Dr. Adnan PINAR danışmanlığında yürütülen "Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Gelişim Programının Coğrafya Öğretmen Adaylarının Yeterlik Algısı ve Bilgi Düzeyine Etkisi" başlıklı doktora tez çalışmasının bir bölümünden üretilmiştir.

² Dr., Nevşehir, MEM, Proje Birimi., cennet2011@gmail.com

³ Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Coğrafya Öğretmenliği ABD., apinar@konya.edu.tr

GİRİŞ

Eğitim sisteminin başarısı, temelde sistemi işleyip uygulayacak olan öğretmenlerin yeterliliğine bağlıdır. Belirlenen eğitim hedeflerine ulaşabilmek için öğretmenlerin sahip olması ve öğretme-öğrenme süreçlerinde kullanması gereken özelliklerin hepsi öğretmen yeterlik alanlarını oluşturur. Bu yeterlik alanları içerisinde, uygulanan eğitim programlarının etkililiğini ortaya çıkarmak için, öğrencileri sürecin başında, süreç sırasında ve sürecin sonunda değerlendirerek belirlenen hedef ve davranışların ne kadarına ulaşabildiklerini saptamak ve eksiklikleri ortaya çıkarmak için öğretmenlerin sahip olması gereken yeterlik alanı ölçme ve değerlendirme yeterliliğidir (Atılğan, Kan ve Doğan, 2011).

Nitko (2004) eğitimde ölçme ve değerlendirmede öğretmen yeterlikleri standartlarını, öğretmenlerin derslerine uygun ölçme ve değerlendirme metotlarını seçme ve geliştirme becerisine sahip olması, geliştirilen ölçme ve değerlendirme metotlarını puanlama, uygulama ve yorumlama becerisine sahip olması, öğretim sürecinde ölçme ve değerlendirme sonuçlarını kullanma becerisine sahip olması, ölçme sonuçlarının nota dönüştürülmesiyle ilgili metotları geliştirme becerisine sahip olması, ölçme ve değerlendirme sonuçlarını öğrencilere, ailelere, diğer ilgililere ve eğitimlere bildirmede yeterli olması olarak sıralamıştır. Öğretmenlerinin geleneksel ve tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme tekniklerini yeterince tanımaları ve hangi durumlarda ne tür ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanacaklarını bilmeleri bu manada, sıralanan yeterlik alanları içerisinde değerlendirilebilir. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme, geleneksel değerlendirme yöntemlerinin dışında kalan bütün değerlendirmeleri kapsar. Literatür incelemelerinde tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme ile ilgili olarak alternatif ölçme ve değerlendirme araçları (Çalışkan ve Yiğittir, 2011 s.241), alternatif ölçme teknikleri (Taşdemir, 2011 s.162) ve alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımları (Şimşek, 2014 s.579) gibi ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Fakat tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları, geleneksel ölçme araçlarının kullanılmadığı durumlarda bu araçların alternatif konumunda kullanılan araçlar değildir. Bu noktada, alternatif ölçme araçları olarak tanımlanmak istenen, programa dâhil olan yeni ölçme araçlarının geleneksel ölçme araçlarının yanında onları destekleyici ve tamamlayıcı nitelikte olmalarıdır (Anıl ve Acar, 2008 s.47). Bu sebeple yapılan çalışmada programda önerilen alternatif ölçme değerlendirme araçları ifadesi yerine tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları kullanımı tercih edilmiştir. Garcia ve Pearson'a (1994) göre standartlaşmış ölçme şekilleri veya testleri dışında kalan yeni değerlendirme metotları tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme olarak adlandırılmıştır.

Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme sürecinde, standartlaştırılmış geleneksel testlerde kullanılmayan diğer ölçme ve değerlendirme araçlarıyla, öğrenci öğrenimi ve program kazanımlarının gerçekleştirilmesi konusunda bilgi toplamak amaçlanır. Bu anlamda tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının, Coğrafya dersi için yapılacak ölçme ve değerlendirme süreçlerinde kullanılması, öğrencilerin coğrafya dersi programının tüm boyutlarında sağladığı gelişme ve başarılarının ortaya konulmasında önemli katkı sağlar. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme sürecinde öğretimle değerlendirmenin iç içe olması öğrencilerde yüksek seviyede düşünme becerisinin ortaya çıkmasına ve öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci işbirliği olasılıklarının artmasına sebep olur (Ornstein ve Thomas, 2004). Diğer taraftan, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları, öğretmenlerin öğretim sürecinde, kendi yeteneklerini geliştirme fırsatı sunması açısından da önemlidir.

Öğretmenler, ölçme ve değerlendirme alanına ilişkin bilgi ve becerilerini lisans eğitimleri veya yüksek lisans düzeyinde aldıkları ölçme ve değerlendirme kapsamında edinmektedirler. Alan yazında ölçme ve değerlendirmeye ilişkin yapılan çalışmalarda öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının bu konuda lisans döneminde yeterince bilgi almadığı tespit edilmiştir (Erdemir, 2007; Gelbal ve Kelecioğlu 2007; Çepni, 2007; Pınar, 2011; Çelikkaya, Karakuş ve Öztürk-Demirbaş, 2011; Şimşek,2011). Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarıyla yapılan çalışmalarda (Yurdakul, 2004; Önal, 2005; İzgi, 2007) da benzer bulgular söz konusudur. Diğer taraftan konuyla ilgili yapılan çalışmalardaki (Doolittle, Dodds, Placek, 1993; Buschner, Hutchinson, Himberg ve Patton, 1999; Otero, 2006; Karp ve Woods, 2008; Struyven, Dochy ve Janssens, 2008; Lund, 2008; Çalışkan, 2009; De Luca ve Klinger, 2010) ortak öneri, öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirmeye ilişkin daha fazla planlama ve uygulama olanağı sunularak yetiştirilmeleri ve öğretmen yetiştirme programlarında bu konuya önem verilmesi olmuştur. Bu ortak önerinin temel çıkış noktası, yeterli ölçme ve değerlendirme dersi almayan öğretmen adaylarının alanda çalışmaya başladıklarında, ölçme ve değerlendirmeye ilişkin kendilerini yeterli hissetmemeleri ve bu nedenle ölçme ve değerlendirmeye ilişkin olumsuz bir algı geliştirmeleridir. Buna karşılık alan yazınında bu amaçla geliştirilen bir programın uygulanıp etkilerinin incelendiği sınırlı sayıda çalışma (Arslan, 2011; Şenel, 2008; Çalışkan, 2009; Yapalak, 2009; Pektaş, 2010) vardır. Başarılı bir öğretmen yetiştirme programında uygulamaya yönelik planlı etkinliklerin bulunduğu uygulamalar geliştirilmelidir (Hew ve Brush, 2007). Bu manada Coğrafya öğretmen adaylarına yönelik hem teorik bilgi alabilecekleri hem de uygulama yapabilecekleri Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Gelişim Programı (TÖDGP), tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını geliştiren, kullanan ve sonuçları değerlendirebilen yeterliliği yüksek öğretmen adaylarının yetiştirilmesinde alana önemli katkı sağlayacaktır. Programın uygulanma sürecinde, öğretmen adayların bu araçlarının kullanımına ilişkin yaşadıkları öğrenme deneyimlerle, alanda çalışmaya başladıklarında sağlıklı ölçme ve değerlendirme faaliyetlerini yürütebileceklerine inanılmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, Coğrafya öğretmen adaylarına yönelik tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarıyla ilişkin bir program geliştirmek, uygulamak ve değerlendirmek program sonrasında eğitim alan ve almayan öğretmen adaylarının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarıyla ilgili yeterlilik algısı düzeyinde değişim olup olmadığını ortaya koymaktadır. Bu amaç doğrultusunda yapılan araştırmada “Coğrafya öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören 4.sınıf öğretmen adaylarının uygulanan TÖDGP ile tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yeterlilik algıları açısından eğitimin uygulandığı öğrenciler lehinde anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna cevap aranmış, bu problem cümlesi bulgular bölümünde açıklanan üç denenceyle sınanmıştır.

YÖNTEM

Yapılan araştırmada nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma model kullanılmıştır. Bu model de nicel araştırma deseni odak, nitel araştırma deseni ise destekleyici olarak alınmıştır. Bu modelde, aynı olgu üzerinde nicel ve nitel yaklaşımların bir arada kullanılması ve aynı sonuçlarının alınması, sonuçlarının çok güçlü bir kanıtla dayandırılması amacıyla gerçekleştirilir (Balci, 2011). Araştırmada nicel verilerin elde edilmesinde, ön test - son test kontrol gruplu deneysel desen yöntemi, nitel verilerin elde edilmesinde araştırmacılar tarafından hazırlanan sorularla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi yöntemi kullanılmıştır. Deneysel desen gereği bir adet deney(18), bir adet kontrol grubu(18) oluşturulmuştur. Katılımcılar deney ve kontrol gruplarına rastgele atanmıştır. Deney ve kontrol gruplarında yer alan coğrafya öğretmen adaylarına ön test olarak, TÖDASYAÖ, TÖDAUYAÖ ve TÖDADYAÖ uygulanmış, gruplar arasında bu ölçeklerin ön test puanlarına göre anlamlı fark olmadığı ($p>.05$) görülmüştür. Daha sonra deney grubundaki öğretmen adaylarının lisans programındaki ölçme ve değerlendirme dersleriyle birlikte sekiz oturum süren TÖDGP'na katılımı sağlanmıştır. Bu süreçte kontrol grubu öğretmen adaylarına araştırmacılar tarafından herhangi bir uygulama yapılmamış, öğretmen adayları lisans ölçme ve değerlendirme derslerine devam etmiştir. Araştırmada yürütülen odak grup görüşmelerinde ise deney grubu içinden seçilen 5 öğretmen adayıyla program öncesinde ve sonrasında toplamda iki görüşme yapılmıştır. Her bir odak grup görüşmesinden elde edilen veriler, yazıya döküldükten sonra, betimsel analiz yapılarak, araştırma probleminin denencelerine göre düzenlenmiş ve çözümlenmiştir. Betimsel analizin son aşamasında, düzenlenen veriler tanımlanmakta ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmektedir(Yıldırım ve Şimşek, 2008). Buradan hareketle, yapılan odak grup görüşmelerinden elde edilen veriler, araştırmanın bulgular bölümünde doğrudan alıntılar biçiminde kullanılmıştır.

ARAŞTIRMA GRUBU

Araştırma grubunu, 2013-2014 öğretim yılı Necmettin Erbakan Üniversitesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Coğrafya Öğretmenliği Programı dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim gören 36 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma grubunda yer alan coğrafya öğretmen adayları, “ölçme ve değerlendirme” dersini üniversite öğrenimlerinin 4.yılında (sekizinci dönem) almaktadırlar. Üç kredilik (Teori: 3; Uygulama: 0) bir ders olan ölçme ve değerlendirme dersinde uygulama bölümü bulunmamakta ve derslerin tamamı teorik olarak işlenmektedir. Araştırmada yürütülen odak grup görüşmeleri için ise deney grubu içinden 5 öğretmen adayıyla odak grup görüşmesi yapılmıştır. Deney grubu öğretmen adayları içerisinde 5 öğretmen adayının belirlenmesinde, araştırmacılar tarafından odak grup görüşmesi öncesinde ön uygulama dikkate alınmıştır. Ön uygulamada 5 açık uçlu sorulardan oluşan anket uygulanmıştır. Ankette yer alan öğretmen adayları cevaplarından TÖDGP ve odak grup görüşmelerine katılım konusunda en istekli, en isteksiz ve çekimser olan adaylar seçilmiştir. Bu örnekleme yöntemindeki amaç, öğretmen adayları aracılığıyla çeşitliliği sağlama ve deney grubuna ilişkin genelleme yapmak değil, çeşitlilik gösteren durumlar arasında ne tür ortaklıkların veya benzerliklerin var olduğunu bulmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verileri araştırmacı tarafından hazırlanan Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Gelişim Programı (TÖDGP), odak grup görüşmeleri, Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Seçme Yeterlilik Algısı Ölçeği (TÖDASYAÖ), Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Uygulama Yeterlilik Algısı Ölçeği (TÖDAUYAÖ), Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Değerlendirme Yeterlilik Algısı Ölçeği (TÖDADYAÖ) 'den elde edilmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen TÖDGP (Ek-1)'nin hazırlanması aşamasında eğitimde ölçme ve değerlendirme (Yılmaz, 1996; Yıldırım, 1999; Tan, 2005; Atılgan ve ark., 2011; Alıcı , 2011; Turgut ve Baykul, 2012; Karasar, 2014), sosyal bilimlerde ölçme ve değerlendirme (Demiralp ve Öztürk, 2007; Şahin, 2010; Şimşek, 2014) çalışmaları, 2005 yılında yenilenen Coğrafya Öğretim Programı ve uzman görüşleri dikkate alınmıştır. Program oluşturulurken bu araçlarının

her birine ilişkin kazanımlar yazılmış, kazanımlar doğrultusunda etkinlikler tasarlanmıştır. Geliştirilen TÖDGP, ölçme ve değerlendirme alanında uzman üç kişiye ve program geliştirme alanında uzman iki kişiye, coğrafya eğitimi alanında uzman 2 kişiye kontrol ettirilmiş, gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra kullanılmıştır. Sekiz oturum olarak planlanan programda, coğrafya eğitiminde tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarından kavram haritası, öz değerlendirme, akran değerlendirme, performans değerlendirme, gözlem, proje ve portfolyoya yönelik eğitim verilmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen dersler doksan dakika sürmüştür. Kırk beş dakikalık konu anlatımından sonra konuyla ilgili uygulama yapılmıştır.

Uygulamalarda ikinci oturumunda; iki gruba ayrılan öğretmen adaylarıyla (bir grup geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarını, diğer grup tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını temsil etmiş) münazara etkinliği gerçekleştirilmiştir. Üçüncü oturumunda, kavram haritalarının uygulamasında öğretmen adaylarından verilen konu başlıklarıyla ilgili hem bilgisayar programıyla hem de kağıt üzerinde kavram haritaları hazırlamaları istenilmiş, hazırlanan haritalar kavram haritası puanlama kriterine göre birlikte değerlendirilmiştir. Dördüncü oturum olan performans değerlendirmede uygulamada, öğretmen adayları dört gruba ayrılarak etkinlikler (birinci gruba lava lambası yapılmış, ikinci gruba volkan dağ modeli, üçüncü gruba geleceğin dünyası konulu kompozisyon çalışması, dördüncü gruba coğrafya temalı şarkı besteleme) gerçekleştirilmiştir. Etkinliklerin sonunda sergilenen çalışmalar rubrikler ile değerlendirilmiştir. Beşinci oturumunda öz değerlendirme uygulamasında, bir çalışma yapıp öğrencilere uygulanmış, öz değerlendirme formuyla uygulama sonrasında kendilerini değerlendirmeleri sağlanmıştır. Bu oturumda ayrıca akran değerlendirme uygulamasında altı şapka tekniğine göre hazırlanan forma göre, Çin'in nüfus politikaları işlendiği etkinlik gerçekleştirilerek, akran değerlendirme formlarıyla öğretmen adaylarının birbirlerini değerlendirmeleri istenmiştir.

Altıncı oturumunda gözlemin bir ölçme aracı olarak coğrafya derslerinde ve arazide nasıl uygulanacağı anlatılmıştır. Bu çalışmanın uygulaması, Mavi Boğaza yapılan arazi çalışmasında gerçekleştirilmiştir (Ek-3). Araştırmacı tarafından hazırlanan arazi gözlem formu sahada öğrencilere dağıtılarak gezi sonrası toplanılmıştır. Öğrencilerin arazi gözlem formunu kullanmaya yönelik fikirleri oturumun sonunda tartışılmıştır. Yedinci oturumunda öğretmen adaylarının 6 oturum sürecinde kendi yaptıkları uygulamalardan oluşan portfolyo dosyaları hazırlanmıştır. Her öğretmen adayının kendi portfolyo dosyasını değerlendirmesi için portfolyo öz değerlendirme formu uygulanmıştır. Programın sekizinci oturumunda öğretmen adayları, gruplara ayrılarak, belirlenen süre içinde proje hazırlamaları istenilmiştir. Hazırlanan projeler (Ek-2), proje değerlendirme formuna göre öğretmen adaylarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

Ayrıca TÖDGP sürecince gerçekleştirilen teorik ve uygulamalı seminer dersler videoya kaydedilmiştir. Her oturumda kaydedilen fotoğraflar (Ek-4) ve video görüntüleri daha sonra coğrafya eğitimi alan uzmanlarıyla, izlenerek geliştirilen programının kazanımlarına erişim düzeyi, uygulama sürecindeki öğretmen adaylarının performansları ve uygulamada karşılaşılan sorunlar bakımından değerlendirilmiştir.

Araştırmada odak grup görüşmesi deney grubunda yer alan coğrafya öğretmen adayları arasından seçilen beş katılımcıyla TÖDGP'ı öncesi ve sonrasında yapılmıştır. Bu görüşmeler de öğretmen adaylarına açık uçlu 5 soru yöneltilmiştir, ortalama 45-60 dakika süren bu süreç video kameraya kaydedilmiştir. Kaydedilmiş olan görüntülerde yer alan sözel veriler daha sonra yazıya dökülmüştür. Görüşmenin güvenilirliği artırmak için en uygun yol olan üye kontrolü (Büyüköztürk, 2012) öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Bu yöntemde görüşmeye katılan öğretmen adaylarına kayıtlar izletilmiş, tutulan notlar okutulmuş, kayıtların yanlışsız ve eksiksiz olduğu doğrulanmıştır.

Araştırmada kullanılan yeterlik algısı ölçeği, Şirin, Çağlayan ve İnce (2009) tarafından beden eğitimi öğretmenleri için geliştirmiştir. Aslan (2011) ölçeğin beden eğitimi öğretmen adaylarıyla için kullanılabilir olup olmadığını belirlemek üzere geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapmıştır. Bu çalışmalarda da geçerlik ve güvenilirliği belirlenmiş olan ölçeğin, coğrafya öğretmen adayları üzerinde uygulanacak olması ve ölçek maddelerine coğrafya alanına yönelik maddelerin eklenmesi nedenleriyle geçerlik ve güvenilirlik çalışması yeniden yapılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışması sürecinde ölçek üzerinde yapılabilecek her türden işlem için ölçek sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmasına 2012-2013 öğretim yılı güz döneminde dört farklı devlet üniversitesinde Ortaöğretim Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Coğrafya Öğretmenliği programında öğrenim gören toplam 278 öğretmen adayı katılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında örneklem büyüklüğünün, madde sayısının beş hatta on katı olması gerektiği (Şimşek, 2007) bilgisine dayanarak ulaşılan örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu görülmüştür.

Faktör analizi sonuçlarına göre Aslan'ın ölçeğinde yer alan üç alt boyutun, coğrafya alanına yönelik yeni maddelerin eklenmesi ve coğrafya öğretmen adaylarına uygulanması sebebiyle, alan uzmanlarının görüşleri de alınarak farklı üç ölçek (Ek-5) olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Üç ölçek üzerinde, tek boyutlu açımlayıcı faktör analizi ve test edilen modelin toplanan verilerle ne derece uyumlu olup olmadığı tespit etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Likert tipinde hazırlanmış üç ölçekte "5 (Çok Yeterliyim)" ile "1 (Hiç Yeterli Değilim)" arasında derecelendirilmiştir. Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Seçme Yeterlik Algısı Ölçeği 18 maddeden oluşmuştur. Bu ölçekten alınabilecek puan aralığı 18-90 arasında değişmektedir. Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Uygulama Yeterlik

Algısı Ölçeği 11 maddeden oluşmuştur, bu ölçekten alınabilecek puan aralığı 11-55 arasında değişmektedir. Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Değerlendirme Yeterlik Algısı Ölçeği 14 maddeden oluşmuştur. Bu ölçekten alınabilecek puan aralığı 14-70 arasında değişmektedir. Bu üç ölçekten elde edilecek yüksek puanlar, öğretmen adaylarının coğrafya dersinde kullanılacak tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını seçme, uygulama ve değerlendirme aşamasında kendilerini yeterli gördüğü, düşük puanlar ise yetersiz gördüğü şeklinde yorumlanabilir.

TÖDASYAÖ, TÖDAUYAÖ, TÖDADYAÖ güvenilirliğini incelemek için, Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları sırasıyla, birinci ölçek için için .90, ikinci ölçek için için .89, üçüncü ölçek için ise .91 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen güvenilirlik katsayıları ölçeğin yeterli düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Tavşancıl, 2005). Geçerlik ve güvenilirlik analizi sonucunda TÖDASYAÖ, TÖDAUYAÖ, TÖDADYAÖ'nin, coğrafya öğretmen adaylarının coğrafya dersi tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yeterlik algısını belirleyebilecek düzeyde geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğu anlaşılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın birinci denencesi "TÖDG programı uygulanması tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme aracını seçme yeterlik algısı düzeyini artırır." şeklinde ifade edilmiştir. Bu denenceyi test etmek için deney ve kontrol gruplarının TÖDASYAÖ son test puan ortalamaları, Tablo 1'de karşılaştırılmıştır.

Testler	Grup	N	X	Ss	t	P
TÖDASYAÖ Son test	Deney	18	71,56	4,26	6,46	0,00
	Kontrol	18	53,11	11,34		

Elde edilen sonuçlara göre deney ve kontrol gruplarının TÖDASYAÖ son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t=6,46$ $p<0.001$). Buna göre, deney grubunun son test puan ortalamaları kontrol grubununkine göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Tablo 2.'de, deney ve kontrol gruplarının kendi içinde TÖDASYAÖ ön test ve son test puan ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Grup	Testler	N	X	Ss	T	P
Deney	TÖDASYAÖ	18	54,39	4,779	-11,346	0,000
	TÖDASYAÖ	18	71,56	4,260		
Kontrol	TÖDASYAÖ	18	51,06	12,544	-2,575	0,020
	TÖDASYAÖ	18	53,11	11,339		

Elde edilen sonuçlara göre, deney grubunun son test puan ortalamaları anlamlı bir şekilde ön test ortalamasına göre daha yüksek bulunmuştur. Diğer yandan, kontrol grubunun ön test puan ortalamaları, son test puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Araştırmada elde edilen nicel veriyi, nitel verilerle desteklemek amacıyla TÖDGP öncesi ve sonrasında odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Bu görüşmelerde, öğretmen adaylarına alanda çalışmaya başladığında hangi ölçme ve değerlendirme aracını kullanmak istediği sorulmuştur. Bu sorunun sorulmasındaki amaç, öğretmen adaylarının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını seçmedeki yeterliliğini ortaya koymaktır. Öğretmen adaylarının, birinci odak grup görüşmesinde yaptığı açıklamalar incelendiğinde konuya ilişkin bir açıklama yapmadıkları görülmüştür.

Öğretmen adayı H: Arkadaşlar gibi maceracı olmaya gerek yok başlangıçta ben geleneksel yöntemleri kullanırım. Eldeki veriler, şartlar çerçevesinde standartları belirlerim belki daha sonra farklı yöntemleri denerim.

Öğretmen adayı E: Ben öncelikle ön testler yaparım bu testlerde öğrenci ve aileyi tanırım. Sonra bu durumları da dikkate alarak öğretim yöntemime göre değerlendirme yaparım. Bu yüzden bu kararı alanda veririm.

Öğretmen adayı O: Öğretmenliğe ilk başladığımda öncelikle çalıştığım okuldaki öğretmenlere ve öğrencilere bakarım. Öğretmenlerin varsa eksikliği onu tamamlarım. Öğrencilerin hayallerine bakarım Van'da ki öğrenciyle, İstanbul 'da ki öğrenci tabii ki farklıdır. Bunları dikkate alarak yöntemimi belirlemeyi düşünüyorum.

Bu açıklamalarda TÖDGP öncesi öğretmen adayları, kullanmayı düşündükleri tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına hiç değinmemişler, çalıştıkları kurumun şartları ya da diğer öğretmenleri rehber olarak ölçme ve değerlendirme sürecini belirleyeceklerini ifade etmişlerdir. TÖDGP sonrasında öğretmen adaylarının aynı soruya verdikleri açıklamalarda ise hangi ölçme ve değerlendirme aracını kullanmak istediklerini belirleyebildikleri ve bu araçlarının avantaj ve dezavantajlarını ifade ettikleri görülmektedir.

Öğretmen adayı **H**: Ben bir coğrafyacı yakışır, arazide ders işlerim. Değerlendirmede de öz değerlendirme yaptırmayı planlıyorum. Bunu yapamazsam proje değerlendirme ve kavram haritaları kullanabilirim. Daha önceden maceracı olmaya gerek yok demiştim ama süreçte arazi çalışmalarında gezi sorumluluğunu üzerime alıp öz değerlendirme yapabileceğime inandım.

Öğretmen adayı **E**: Ben bu konuda rubrikleri kullanabileceğimi düşünüyorum. Özellikle rubriklerin sürece yönelik bütünü ya da parçaları değerlendirmesi bana hitap ediyor. Benim öğrenciliğim döneminde de ben bundan mustarıptım. Süreçte hep iyi çalışıp ama sonuca ulaşmaya sabrım yetmezdi. Ben bu yüzden öğrencileri değerlendirirken yalnızca sonucu değil sürecide değerlendireceğim. Arazi çalışmalarında öz değerlendirmeyi kullanıcım performans değerlendirmede münazara yaptırıcım.

Öğretmen adayı **O**: İlk görüşmede açıkçası ölçme ve değerlendirme kullanacağım yöntem için yolum daha afakiydi. Şu anda daha net daha kesin bir yolum var. Geleneksel metodun sınırlı yanları var şöyle ki yazılı sınavlar, sözlü sınavlar ve kanaat notu öğrenciyi değerlendirmekte gördüm ki yetersizmiş. Tamamlayıcı yöntemleri de ismen duysam da ölçme ve değerlendirme dersinde bu konuda hiç uygulama yapmadık. Bu program sürecinde kendi alanımızda tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını öğrendik ve uyguladık. Bende tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yöntemlerini daha avantajlı buldum.

Araştırmanın ikinci denencesi “TÖDG programı uygulanması tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme aracını uygulama yeterlik algısını artırır.” şeklinde ifade edilmiştir. Bu denenceyi test etmek için deney ve kontrol gruplarının TÖDAUYÖ son test puan ortalamaları, deney ve kontrol grubunun kendi içinde ön test ve son test puan ortalamaları Tablo 3.’de karşılaştırılmıştır.

Testler	Grup	N	X	Ss	t	P
TÖDAUYÖ	Deney	18	43,83	4,54	7,82	0,00
	Kontrol	18	29,56	6,28		

Elde edilen sonuçlara göre deney ve kontrol gruplarının TÖDAUYAÖ son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t=7,82$ $p<0.001$). Buna göre, deney grubunun son test puan ortalamaları kontrol grubununkine göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Tablo 4’de, deney ve kontrol gruplarının kendi içinde TÖDAUYAÖ ön test ve son test puan ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Grup	Testler	N	X	Ss	t	P
Deney	TÖDAUYAÖ	18	29,33	3,941	-10,150	0,000
	TÖDAUYAÖ	18	43,83	4,541		
Kontrol	TÖDAUYAÖ	18	30,50	6,428	1,644	0,118
	TÖDAUYAÖ	18	29,56	6,280		

Elde edilen sonuçlara göre, deney grubunun son test puan ortalamaları anlamlı bir şekilde ön test ortalamasına göre daha yüksek bulunmuştur. Diğer yandan, kontrol grubunun ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirmeye programında verilen teorik ve uygulamalı süreçlere bağlı olarak öğretmen adaylarının uygulamaya yönelik yeterliliğinde değişeceğini düşünülmektedir. Öğretmen adaylarına bu sebeple odak grup görüşmesinde “Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yaklaşımının uygulanabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz? sorusu sorulmuştur. Birinci odak görüşmesinde öğretmen adaylarının verdiği açıklamalar şöyledir:

Öğretmen adayı **S**: Bence uygulanabilmesi öğrenci, öğretmen, okul idaresi ve veliye bağlı. Bu zincirdeki unsurlardan birinin eksikliği uygulamayı zorlaştırabilir. Tabi ki öğrenci olarak kendimi ele aldığım da, uygulama yapabilmek için öğrenim görürken bu işi bende iyi öğrenmeliyim diye düşünüyorum.

Öğretmen adayı **M**: Bence de uygulanması biraz zaman alabilir. Biz yenilenen coğrafya programıyla lisede eğitim aldığımız halde bu tekniklerin öğretmenlerimiz tarafından uygulandığına hiç şahit olmadık. Aradan oldukça zaman geçmiş olduğu ortada bu yüzden bu programın ayağında ilköğretim, ortaöğretim, lise ve üniversite olmalı bence. Bu teknikleri kullanabilen öğretmenler yetişmeli onlarda öğrencilerini yetiştirmeliler.

Öğretmen adayı **O**: Biz eğitimde fırsat eşitliğini tüm ülke genelinde birbirine yaklaştırmalıyız. On kişilik bir sınıfla altmış kişilik bir sınıfta öğrenci dosyaları projeleri uygulamak aynı değildir. Önceden öğretmen anlatıyor öğrenci ne kadarını alabiliyorsa o kadar değerlendiriyordu bu sistem artık değişti. Bu yüzden bizden önce öncelikle bakanlık düzeyinde bu yöntemlerin uygulanabilmesine olanak sağlayan imkânlar ülke geneline yayılmalıdır.

Bu açıklamalardan anlaşıldığı üzere, öğretmen adayları TÖDGP öncesi tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını uygulamada kendi yeterliliklerinden çok diğer faktörleri dikkate alarak açıklama yapmışlardır. Bu durumun nedeni, öğretmen adaylarına yönelik daha önce uygulamalı bir çalışma yapılmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. TÖDGP sonrasında ise öğretmen adaylarını yaptığı açıklamalarla, kendi yeterliliklerine ilişkin ifadelerle yer vermişlerdir.

Öğretmen adayı **S**: Ben uygulayabileceğime inanıyorum. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını uygularken karşılaşılabilecek sorunların başında zaman problemi, sosyo-ekonomik problemler ve sınıf yönetimi gelir. Bu sorunların zamanla

üstesinden gelineceğini düşünüyorum. Aynı zamanda bu teknikler uygulandığında yapılan etkinliğe bağlı öğrenciyle işbirliği yapılması sınıf içinde kaynaşmayı artırır, gruplaşmayı önler.

Öğretmen adayı **M:** Ülkemizin sınıflarda öğrenci sayıları her yerde aynı değil 40 kişilik sınıfta proje yapmak zor olabilir ama sınıf sayısı 15-20 kişiye düşürse grupta proje yapmak yerine bireysel projeler, kişisel değerlendirmeler yapılabilir. Birde ülkemizde proje konusunu öğretmen verir, çocuk eve gidip ailesine yaptırıyor. Çoğu zaman aileler yapmış olmak için bir şey yapıp gönderiyorlar. Öğretmen öğrenci arasında sağlıklı bir iletişim kurulamıyor. Bu sebeple bu konu çözümlenmeli çocuğun seviyesinde proje konuları öğretmen öğrenci birlikte seçilerek uygulamalar daha gerçekçi yapılmalı.

Öğretmen adayı **O:** Sürecin hızlanmasında bu dersi teorik olarak almak yanında uygulamalı yapmaya bağlı. Genel anlamda bütün lisans öğrencilerin aldığı ölçme ve değerlendirme dersi yanında, coğrafya alanında ölçme ve değerlendirme teknikleri dersi olursa bu anlamda iyi olur. Çünkü adını bildiğimiz uygulayamadığımız, uygulayıp değerlendiremediğimiz yöntemlerle karşı karşıyayız. Bu durumu burada çözümlersek atandığımız okullarda daha iyi olur sanki.

Araştırmanın üçüncü denencesi “TÖDG programı uygulanması tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme aracını değerlendirme yeterlik algısını artırır.” şeklinde ifade edilmiştir. Bu denenceyi test etmek için deney ve kontrol gruplarının TÖDADYÖ son test puan ortalamaları, deney ve kontrol grubunun kendi içinde ön test ve son test puan ortalamaları Tablo 5’de karşılaştırılmıştır.

Testler	Grup	N	X	Ss	t	P
TÖDADYAÖ	Deney	18	56,94	5,36	11,36	0,00
	Kontrol	18	35,06	6,17		

Elde edilen sonuçlara göre deney ve kontrol gruplarının TÖDADYA ölçeği son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (t=11,36 p<0.001). Buna göre, deney grubunun son test puan ortalamaları kontrol grubununkine göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Tablo 6’da, deney ve kontrol gruplarının kendi içinde TÖDADYAÖ ön test ve son test puan ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Grup	Testler	N	X	Ss	T	P
Deney	TÖDADYAÖ	18	34,17	2,854	-15,201	0,000
	TÖDADYAÖ	18	56,94	5,363		
Kontrol	TÖDADYAÖ	18	35,44	6,061	,397	0,697
	TÖDADYAÖ	18	35,06	6,169		

Elde edilen sonuçlara göre, deney grubunun son test puan ortalamaları anlamlı bir şekilde ön test ortalamasına göre daha yüksek bulunmuştur. Diğer yandan, kontrol grubunun ön test puan ortalamaları son test puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. TÖDGP öncesi odak grup görüşmesi yapılan öğretmen adaylarının tamamı tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme konusunda çok fazla bilgi sahibi olmadıklarını, bu araçları kullanmayı bilmedikleri için değerlendirilmeleri konusunda da kendilerini yeterli görmediklerini ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayı **S:** “Çok fazla bilgiye sahip olduğumu sanmıyorum. Proje konusunu öğrenciye yönelik belirleyebilir miyim emin değilim. Bunları uygulamada nasıl kullanacağımı açıkçası bilmiyorum. Bu dönem ölçme ve değerlendirme dersi aldık ama daha çok teorikte bilgiler verildi. Bu konuyla ilgili hiç uygulama yapmadık.” şeklinde,

Öğretmen adayı **E:** “Bende yeterli bilgiye sahip değilim. Coğrafya eğitimimiz sürecinde de yaptığımız ders anlatım uygulamalarında da daha çok içeriği önemsiyoruz sanırım değerlendirmeye yönelik hocalarımızdan farklı bir eleştiri ya da öneride almadım şimdiye kadar. Aslında açık uçlu sorular sormak dışında, bir şeyler yapmak istiyorum ama yeterince bilgim yok çekiniyorum.” şeklinde,

Öğretmen adayı **H:** “Bende kendimi yeterli görmüyorum. Lisese geleneksel yöntemler uygulanarak değerlendirme yapıldı. Burada da geleneksel yaklaşımlar dışında bir yöntem uygulanmadı. Bu teknikleri KPSS hazırlık kitaplarından avantajları ve dezavantajları gibi yönleriyle okudum. Fakat ölçme aracını değerlendirme konusunda kendimi yeterli görmüyorum. Ölçme ve değerlendirme derslerinde bu konuda sanırım beş on dakikada bitti.” şeklinde bu soruyu cevaplandırmışlardır.

İlk görüşmede öğretmen adaylarının kendilerini tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarıyla ilgili yetersiz görmeleri konuyla ilgili bilgi yetersizliği ve bu konuda uygulamalı bir eğitim alamamış olmaları ile ilişkilendirilebilir. Nitekim TÖDGP sonrası yaptıkları açıklamalarda, konuya ilişkin yeterli duruma geldikleri görülmektedir.

Öğretmen adayı **S:** TÖDGP sürecinde bu konuda bilgi aldık, uygulama yaptık, yaptığımız uygulamaları kendimiz ve arkadaşlarımızla değerlendirdik. Ben de görsel zekâsı yüksek olan öğrenciler için eğitimimizde ki gibi materyal tasarlayabilirim, işitsel zekâsı olan öğrenciler için şarkı besteleyebilirim ben bu etkinlikleri seminer sürecinde çok beğendim. Bu konuda farklı uygulamaları gördüm rubrikleri ilk kez değerlendirme aracı kullandım. Performans değerlendirmede yazdığım kompozisyonu rubriklerle değerlendirince kendi değerlendirmemden daha farklı olduğunu gördüm hatta arkadaşlarımdan verdiği puanla benimkisi oldukça farklıydı.

Öğretmen adayı **E:** *Biz TÖDGP sürecinde sosyal sorumluluk projesi başlığı altında "Engellilerin sesi" adını verdik projemize, biz toplum olarak yasalar önünde nasıl eşitsek vatandaşlarımızdan bizimle aynı haklara sahip olduğundan yola çıktık. Süreçte projemizin adını bulmak nasıl yapacağımıza karar vermek, grupla eğlenceliydi. Ben daha önceden de öğrenciye göre bir değerlendirme yapmam gerekir diyordum ama nasıl yapacağımı bilemiyorum artık kontrol listesi, kavram haritaları, proje değerlendirmeyi kullanabileceğimi düşünüyorum.*

Öğretmen adayı **H:** *Mesela proje yolu ile değerlendirme uygulanabilirlik açısından zor olabilir ama kişinin kendini bu süreçte bilim adamı gibi hissetmesi güzel. Bizim TÖDGP yaptığımız nabza göre şerbet projesinde grupla keyifli zaman geçirdik. Proje başlığımızla yeterince dikkat çektik diye düşünüyorum. Ama kavram haritalarını değerlendirme aracı olarak kullanmak bence çok daha güzel, ben kullanabilirim. Rubriklerde temaların belirlenmesi ve buna yönelik puanların saptanması zamanla olacak şeyler ama bu konuda okullarda ölçme ve değerlendirme uzmanı olması ve her alan öğretmenin bu uzmanlarla işbirliği yapması düşünülebilir.*

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, geliştirilen TÖDGP'nin, coğrafya öğretmen adaylarının, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme aracını seçme, uygulama ve değerlendirme yeterlik algısı üzerine etkisi ortaya konulmuştur. Tespit edilen sonuçlara göre, TÖDGP'nin sonucunda, deney ve kontrol gruplarında yer alan coğrafya öğretmen adaylarının, bu araçları seçme, (Tablo 1-2), uygulama (Tablo 3-4) ve değerlendirme (Tablo 5-6) puan ortalamaları arasında, deney grubu lehine anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Odak grup görüşmelerinden elde edilen verilerde, TÖDGP uygulamasının öğretmen adaylarının, bu araçlarına ilişkin yeterlik algılarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirmeye ilişkin öğretmen adayları ve öğretmenlerle yapılan çalışmalarda (Erdoğdu ve Kurt, 2012; Yeşilyurt, 2012; Akbaş ve Gençtürk, 2013, Şaşmaz-Ören, Ormancı ve Evrekli, 2014; İzci, Göktaş ve Şad, 2014) araştırmacılar daha çok genel yeterlik algısı ortaya koymaya yönelik durum tespiti yapmışlardır. Genel yeterliliğinin seçme, uygulama ve değerlendirme alt boyutlarının dikkate alındığı birkaç çalışma (Çalışkan, 2009; Arslan, 2011; Pektaş, 2010; Arslan, 2011; Yeşilyurt, 2012) mevcuttur. Bu çalışmalardan öğretmen adayı örneklemindeki, uygulamalı üç çalışmada (Çalışkan, 2009; Pektaş, 2010; Arslan, 2011) verilen eğitimlerin, öğretmen adaylarının öğretim sürecinde kullanacakları tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını belirlemede önemli rol oynadığı saptanmıştır. Yapılan araştırmada da, TÖDGP'nin, deney grubu öğretmen adaylarının TÖDASYAÖ son test puan ortalamalarının, kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2). Ayrıca öğretmen adaylarıyla yapılan odak grup görüşmelerin ilkinde öğretmen adayları "Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarından hangisini kullanmayı düşünürsünüz?" sorusuna, ilgisiz cevaplar vermesine karşın uygulanan program sonrasındaki ikinci görüşmede, öz değerlendirme, kavram haritaları, rubrik, performans değerlendirme ve proje değerlendirme araçlarını kullanabileceklerini belirtmişlerdir. Alanda çalışan öğretmenler örnekleminde yapılan çalışmalarda da (Browder, Karvonen, Davis, Fallin ve Courtade-Little, 2005; Seferoğlu, 2007; Şenel, 2008; Gök ve Şahin, 2009) uygulamalı çalışmaların, ölçme ve değerlendirme araçlarının seçiminde önemli rol oynadığı görülmüştür.

Öğretmen adaylarının, uygulamaya yönelik yeterliliğinin önemli ölçüde öğrenme deneyimlerinden etkilendiği bilinmektedir (Calderhead ve Robson, 1991; Gürbüz Türk, Duruhan, Şad, 2009). Nitekim uygulanan TÖDGP' ıyla, öğretmen adaylarının bilgi düzeyinin arttığı, buna bağlı olarak da uygulama yeterlik algısı düzeylerinin değiştiği saptanmıştır (Tablo 4). Bu bulgu farklı alanlardaki öğretmen adaylarıyla yapılan uygulamalı çalışmalarda (Gearhart, Nagashima, Clark, Schwab, Vendlinski, Osmundson, Herman, 2006; Çalışkan, 2009; Arslan, 2011) tespit edilen bulgularla örtüşmektedir. Diğer taraftan birinci odak grup görüşmesinde, öğretmen adayları bu araçlarının uygulanmasına yönelik yeterlik algılarının sorgulandığı soruya verdikleri cevaplarda, okulların fiziksel imkanlarının uygulanması için yeterli olmayacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir. TÖDGP sonrasında yapılan ikinci görüşmede ise öğretmen adayları, fiziksel şartların ve donanımların her ne olursa olsun bu araçlarının farklı şekillerde uygulanabileceğini belirtmişlerdir.

TÖDGP'ı öğretmen adaylarına ölçme ve değerlendirmeye ilişkin alanda çalışmaya başlamadan önce karşılaşılabilecekleri sorunları ve yetersizlikleri tanımaları ve çözüm önerileri geliştirmeleri noktasında bu araçları değerlendirme aşamasında da önemli bir fırsat sunmuştur. Nitekim öğretmen adaylarının bu araçlarını değerlendirme aşamasında, bazı araçlarını değerlendirilmedikleri ve bazı değerlendirme sonuçlarını da nota dönüştüremedikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının TÖDGP öncesinde, uygulanan TÖDADYAÖ bulgularına göre (Tablo 5) de değerlendirme yeterlik algıları düşük düzeydedir. Birinci odak grup görüşmesinde, öğretmen adayları bu durumun, lisans eğitimleri sırasında aldıkları ölçme ve değerlendirme derslerinde uygulamalı süreçlerin olmamasından ve bu araçlarının ölçme ve değerlendirme dersinde çok kısa sürede işlenmesinden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. İkinci odak grup görüşmesinde ise öğretmen adayları hem programdaki etkinlikler sürecinde hem de etkinlikler sonunda bu araçlarla ilişkin çok sayıda uygulama yapma fırsatı bulması nedeniyle kendilerini değerlendirmede daha yeterli gördüklerini açıklamışlardır. Bu durum TÖDADYAÖ son test puanlarına (Tablo 6) da yansımıştır. Gearhart ve arkadaşları (2006) da öğretmen adayları için sürece dayalı etkinliklerini nasıl tasarlayıp planlayacaklarına dair bir eğitim programı hazırlamış ve uygulamıştır. Uygulama sürecinde öğretmen adaylarının ölçme araçlarını değerlendirme görev ve ölçütleri belirleme konusunda bilgi yetersizliğinden dolayı

kafalarının karıştığını ve uygulamada sıkıntı yaşadığını görmüştür. Ancak araştırma sonucunda, yapılan araştırmada da olduğu gibi uygulamalı eğitim faaliyetleriyle, süreçte yaşanan bu sıkıntıların ortadan kalktığını görülmüştür.

Alanda çalışan coğrafya öğretmenleriyle yapılan çalışmalardan birinde de (Akbaş ve Gençtürk, 2013) öğretmenlerin bu araçlarını kullanma yeterliklerinde benzer bulgular söz konusudur. Şöyle ki, Akbaş ve Gençtürk (2013) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını uygulamada ve değerlendirmede kendilerini yetersiz gördüklerini tespit etmiştir. Bu çalışmalarının sonunda sınıf içerisinde tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımında okul yönetimlerin denetleyici bir rol üstlenmesi gerektiğini savunmuştur. Hiç kuşkusuz okul yönetimleri, öğretmen ihtiyaçlarının tespit edilmesinde bir otorite olabilir ancak derste yapılan değerlendirmelere yönelik bir denetim mekanizması olmamalıdır. Bu anlamda uygulanan TÖDGP sürecinde, alanda denetleyicilerle kontrol mekanizmalı bir süreç yerine alan öncesi yeterliği yüksek öğretmen adaylarının yetiştirilmesinin daha önemli olduğu görülmüştür. Nitekim, Şaşmaz-Ören ve arkadaşları (2014) de yaptığı çalışmada yeterliliği yüksek öğretmen adaylarının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını uygulamada ve değerlendirmede daha istekli olduğunu belirtmiştir.

Coğrafya öğretmen adaylarına uygulanan TÖDGP sonucunda görüldüğü gibi farklı alanlarda öğretmen adaylarına ve alandaki öğretmenlere tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarıyla ilgili ihtiyaç duydukları bilgi ve beceriyi edinebilecekleri ortamlarda, deneyim kazanmaları sağlanarak bu araçlarının kullanımları yaygınlaştırılabilir. Ancak Watt (2005), Gelbal ve Kelecioğlu (2007) ve Karakuş ve Öztürk-Demirbaş (2011), çalışmalarında tespit edildiği gibi geçmişten gelen alışkanlıklar, öğretmenlerin geleneksel ölçme değerlendirme yöntemlerini tercih etmesine neden olmaktadır. Bu manada uygulamacıların tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını benimsemesi uzun zaman gerektirebilir. Nitekim alanda çalışan coğrafya öğretmenleriyle yapılan çalışmada da (Pınar, 2011; Çelikkaya, Karakuş ve Öztürk-Demirbaş, 2010) öğretmenlerin tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını bilmesine rağmen uygulamadıkları görülmüştür. Bu anlamda verilen hizmet içi eğitim faaliyetlerinin niteliği kadar öğretmenlerin bu araçları kullanmama nedenleri üzerinde durulmalıdır. Alanda çalışan öğretmenlerle yapılan konuya ilişkin yapılan çalışmalarda (Yıldırım ve Öztürk, 2009; Çelikkaya ve ark. 2010; Kabapınar ve Ataman, 2010; Özeren, 2013; Arıbaş ve Göktaş, 2014) öğretmenler, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanmama nedenlerini bilgi düzeylerinin düşük olması, zaman yetersizliği, öğrenci seviyesinin düşük olması, öğrencinin ilgisizliği, okul kaynaklarının yetersiz oluşu, iş ve ders yoğunluğu gibi nedenlerle açıklamışlardır. Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmelerde de yaşları itibarıyla yenilenen coğrafya öğretim programının öngördüğü ölçme ve değerlendirme araçlarının tanınması gereken öğrenciler olmaları gerekirken, uygulanan programdan önce, bu araçların ismini bile duymadıkları görülmüştür. Bu durumda, konunun öğrenci boyutundan kaynaklandığı ileri sürülen açıklamalar yeniden gözden geçirilmeli ve bu alana yönelik yeni çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca araştırmanın sonunda, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımına ilişkin lisans döneminde verilen ölçme ve değerlendirme ders içerikleri ile alanda coğrafya derslerinde yürütülen ölçme ve değerlendirme uygulamaları arasındaki farkların ortaya koyulacağı çalışmaların alana önemli katkı sağlayacağını belirtmekte fayda vardır.

Kaynakça

- Adanalı, K. & Doğanay, A. (2010). Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretiminin alternatif ölçme değerlendirme etkinlikleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 271-292.
- Akbaş, Y. & Gençtürk, E. (2013). Coğrafya öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri ile ilgili görüşleri, kullanma düzeyleri, sorunlar ve sınırlılıklar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(30), 331-356.
- Alici, D. (2011). Öğrenci performansının değerlendirilmesinde kullanılan diğer ölçme araç ve yöntemleri. Tekinal. S (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* içinde (s. 127-168). Ankara: Pegem Akademi.
- Anıl, D. & Acar, M. (2008). Sınıf öğretmenlerinin ölçme değerlendirme sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 44-61.
- Arıbaş, S. & Göktaş, Ö. (2014). Ortaokul matematik dersi öğretmenlerinin alternatif ölçme değerlendirmeye yönelik hizmet içi eğitim ihtiyaçlarına ilişkin görüşleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (16), 26-42 .
- Arslan, Y. (2011). *Ölçme ve değerlendirme gelişim programının beden eğitimi öğretmen adayları ve ders verdikleri öğrencilerinin ölçme ve değerlendirmeye ilişkin algı düzeylerine etkisi*. (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Atılğan, H., Kan, A. & Doğan, N. (2011). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. (5.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balcı, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (11.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Browder, D.M., Karvonen M., Davis, S, Fallin K. & Courtade-Little, G. (2005). The impact of teacher training on state alternate assessment scores. *Council for Exceptional Children*, 71(3). 267-282.
- Buschner, C., Hutchinson, G., Himberg, C. & Patton, K. (1999). Assessing program potency. *The National Teacher Education Conference in Physical Education Exemplary Practice in Teacher Education*. Bloomingtondale. IL.
- Büyükoztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (17. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Büyüktokatlı, N. & Bayraktar, Ş. (2014). Fen eğitiminde alternatif ölçme değerlendirme uygulamaları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(1), 103-126.
- Calderhead, J. & Robson, M. (1991). Images of teaching: student teachers' early conceptions of classroom practice. *Teaching and Teacher Education*, 7(1), 1-8.
- Çalışkan, H. & Yiğittir, S. (2011). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme. Tay, B. & Öcal, A.(Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 223-290) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çalışkan, İ. (2009). *Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını kullanma becerileri ile fen ve teknoloji öğretmen ve öğretmen adaylarının bu yaklaşımlarla ilgili görüşleri hakkında durum belirleme çalışması. Ankara İli ve Hacettepe Üniversitesi örneği.* (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Çelikkaya, T., Karakuş, U. & Öztürk-Demirbaş, Ç. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 57-76.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş* (3.Baskı), Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- DeLuca, C. & Klinger, D. A. (2010). Assessment literacy development: Identifying gaps in teacher candidates' learning, assessment in education. *Principles, Policy & Practice*, 17(4), 419-438.
- Demiralp, N. & Öztürk, M. (2007). Coğrafya eğitiminde ölçme ve değerlendirme yöntemleri. Karabağ, S. & Şahin, S.(Ed.), *Kuram ve uygulamada coğrafya eğitimi* içinde (s. 223-267). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Doolittle, S. A., Dodds, P. & Placek, J. H. (1993). Persistence of beliefs about teaching during formal training of preservice teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 12(7), 355-365.
- Erdemir, Z. A. (2007). *İlköğretim ikinci kademe öğretmenlerinin ölçme değerlendirme tekniklerinin etkin kullanabilme yeterliklerinin araştırılması.*(Yüksek lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan Y. M & Kurt, F. (2012). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yeterlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(2),23-26.
- García, G. E & Pearson, P. D. (1994). Assessment and diversity. *Review of Research in Education*, 7(11), 337- 391.
- Gearhart, M., Nagashima, S., Clark, S., Schwab, C., Vendlinski, T., Osmundson E. & Herman, J. (2006). Developing Expertise With Classroom Assessment in K-12 Science: Learning to Interpret Student Work. Interim Findings From a Two-Year Study. *Educational Assessment*, 11, 237-263.
- Gelbal, S. & Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(5),135-145.
- Gök, B. & Şahin, A. E. (2009). İlköğretim 4.ve 5.sınıf öğretmenlerinin değerlendirme araçlarını çoklu kullanımı ve yeterlik düzeyleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 34 (153), 127-143.
- Gürbüztürk, O., Duruhan, K. & Şad, S.N. (2009). Preservice teachers' previous formal education experiences and visions about their future teaching. *İlköğretim Online*, 8 (3), 923-934.
- Hew, K. F. & Brush, T. (2007). Integrating technology into K-12 teaching and learning: Current knowledge gaps and recommendations for future research. *Educational Technology Research and Development*, 55 (3), 223-252.
- İzci, E., Göktaş, Ö. & Şad, N.S. (2014). Öğretmen adaylarının alternatif ölçme değerlendirmeye ilişkin görüşleri ve yeterlilik algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 37-57 .
- Kabapınar, Y. & Ataman, M. (2010) Teachers' viewpoints on the measurement and evaluation methods used in the primary social studies courses (4-5th grades). *Elementary Education Online*, 9(2), 776-791.
- Karakuş, U. & Öztürk-Demirbaş, Ç. (2011). Coğrafya öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 189, 71-81.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (26. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Karp, G. G. & Woods, M. L. (2008). Preservice teachers' perceptions about assessment and its implementation. *Journal of Teaching in Physical Education*, 27, 327-346.
- Nitko, A. J. (2004). *Educational Assessment of Students*.(4th ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Orhan, A.T. (2007). *Fen eğitiminde alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin ilköğretim öğretmen adayı, öğretmen ve öğrenci boyutu dikkate alınarak incelenmesi.* (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Ornstein, A. C. & Thomas J.L. (2004). *Strategies for Effective Teaching*. (4th ed.). New York: The McGraw-Hill Companies Inc.
- Otero, V. K. (2006). Moving beyond the "get it or don't" conception of formative assessment. *Journal of Teacher Education*, 57, 247-255.
- Özeren, E. (2013). *Alternatif ölçme ve değerlendirme araçları üzerine bir meta analiz çalışması.* (Yüksek lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Pektaş, S. (2010). *Öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme yeterlik algılarının incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Pınar, A. (2011). Geography teachers' views on the assessment and evaluation instruments and methods used in the renewed geography. *Educational Research and Reviews*, 6(3), 334-341.

- Şahin, S. (2010). Coğrafya'da çağdaş öğretim yöntemleri. Özey, R.& İncekara, S. (Ed.), *Coğrafya eğitiminde kavram ve değişimler* içinde (s. 127-160). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Şaşmaz-Ören, F., Ormancı, Ü. & Evrekli, Ü. (2014). Öğretmen adaylarının tercih ettikleri alternatif ölçme-değerlendirme yaklaşımları ile bu yaklaşımlara ilişkin öz-yeterlilikleri. *Eğitim ve Bilim*, 3 (173), 103-117.
- Seferoğlu, S.S. (2007). Professional teaching standards: The case of Turkish teacher candidates. *World Applied Sciences Journal*, 2 (4), 412-419.
- Struyven, K., Dochy, F. & Janssens, S. (2008). The effects of hands-on experience on students' preferences for assessment methods. *Journal of Teacher Education*, 59 (1), 69-88.
- Şenel, T. (2008). *Fen ve teknoloji öğretmenleri için alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yönelik bir hizmet içi eğitim programının etkililiğinin araştırılması*. (Yüksek lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Şimşek, N. (2011). Sosyal bilgiler dersinde alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanılması: Nitel bir çalışma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1), 149-168.
- Şimşek, N. (2014). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme. Safran, M.(Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 613-666). Ankara: Pegem Akademi.
- Şimşek, Ö.F (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş*. Ankara: Ekinoks.
- Şirin, E.F., Çağlayan, H.S. & İnce, A. (2009). Beden eğitimi öğretmenlerinin yeni ilköğretim programındaki ölçme-değerlendirme konusundaki yeterlilik düzeylerine ilişkin algıları. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14 (1), 25-40.
- Tan, Ş. & Erdoğan, A. (2004). *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Taşdemir, M. (2011). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Kırşehir : Sohbet Kitapevi Yayınları.
- Tavşancılı, E. (2005). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Turgut, M.F. & Baykul, Y. (2012). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Watt, H.M. (2005). Attitudes to the use of alternative assessment methods in mathematics: A study with secondary mathematics teachers in Sydney. *Educational Studies in Mathematics*, 58, 21-44.
- Yapalak, S. (2009). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının alternatif ölçme ve değerlendirme yeterliliklerinin tespiti ve geliştirilmesine yönelik bir eylem araştırması*. (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Yeşilyurt, E. (2012). Öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme alanına ilişkin genel yeterlik algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (17), 377-395.
- Yılmaz, H. (1996). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Konya: Öz Eğitim Basım Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, C. (1999). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, F. & Öztürk, B. K. (2009). Türkçe dersi öğretim programının ölçme değerlendirme ögesi hakkında öğretmen görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(37), 92-108.

EK-1: Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Gelişim Programı				
SÜRE	KONULAR	KAZANIM	YÖNTEM-TEKNİK	ARAÇ-GEREÇLER
I. OTURUM	Açılış, tanışma, programın tanıtımı, Ön test uygulaması	TÖDGP'nin düzenleme amacını kavrar. TÖDGP'da yapılacak etkinlikler ve tartışmalara katılmada istekli olur. TÖDGP'nin düzenleme nedenlerini gerekçeleri ile açıklar.	Sözlü anlatım, soru- cevap, gösteri, tartışma	Bilgisayar, projektör
2. OTURUM	Ölçme ve değerlendirme nedir? Geleneksel ve tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri nelerdir? 2005 Coğrafya Öğretim programının temel yapısı ve programda ölçme ve değerlendirmenin yeri nedir?	Ölçme ve değerlendirme kavramının ne anlama geldiği ve aralarındaki farkları söyler. Geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleriyle tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme tekniklerinin neler olduğunu kavrar. Coğrafya öğretiminde kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarını tanıtır.	Yazılı-sözlü anlatım, soru- cevap, gösteri, tartışma, beyin fırtınası	Bilgisayar, projektör, kağıt ve renkli kalem
3. OTURUM	Kavram haritaların coğrafya öğretimde ölçme ve değerlendirme aracı olarak yeri ve önemi nedir? Kavram haritasının kullanım amaçları nelerdir. Kavram haritalarının sunmuş olduğu imkân ve sınırlılıklar nelerdir? Kavram haritalarının uygulanışı ve değerlendirmede nelere dikkat edilir?	Kavram haritalarının kullanım amaçlarını ve yararlarını kavrar. Kavram haritalarının uygulanışı bilir. Kavram haritalarını değerlendirmede kullanılan ölçütleri bilir.	Yazılı-sözlü anlatım, soru- cevap, gösteri, tartışma, beyin fırtınası	Bilgisayar, projektör, kağıt ve renkli kalem, etkinlik kağıtları
4. OTURUM	Performans değerlendirme nedir? Performans değerlendirmenin sunmuş olduğu imkânlar ve sınırlılıklar nelerdir? Performans değerlendirmede kullanılan formlar nelerdir? Rubrik nedir? Analitik ve holistik rubrik nasıl hazırlanır?	Performans değerlendirmenin ne olduğunu ve eğitim ortamlarına sunduğu imkân ve sınırlılıkları söyler. Performans değerlendirmede kullanılabilen bir analitik rubrik ve holistik rubrik hazırlayabilir.	Yazılı-sözlü anlatım, soru- cevap, gösteri, tartışma, beyin fırtınası	Bilgisayar, projektör, kağıt ve renkli kaleni, etkinlik kağıtları akrilik boya, alp, su şişesi, gazete kağıtları, makas, karbonat, amonyumdiklorür, çakmak, maden suyu, su, cam huni, gıda boyası
5. OTURUM	Öz ve akran değerlendirme nedir? Öz ve akran değerlendirme formları nasıl hazırlanır? Öz ve akran değerlendirme yaparken dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?	Öz ve akran değerlendirmenin ne olduğunu ve eğitim ortamlarına sunduğu imkân ve sınırlılıkları kavrar. Öz ve akran değerlendirme formu hazırlayabilir.	Yazılı-sözlü anlatım, soru- cevap, gösteri, tartışma, beyin fırtınası	Bilgisayar, projektör, kağıt ve renkli kalem, etkinlik kartları
6. OTURUM	Gözlem nedir? Ölçme ve değerlendirme aracı olarak gözlem nasıl kullanılır?	Gözlem sırasında ölçüden koyarken nelere dikkat edeceğini bilir. Yapılan gözlemi kayda geçirebileceği formlar hazırlayabilir. Öğrencilerin bireysel farklılıklarını gözlemleyebilmesine fırsat veren öğretim ortamları hazırlayabilir.	Yazılı-sözlü anlatım, soru- cevap, gösteri, tanışma, beyin fırtınası	Arazi gözlem formu, kalem
7. OTURUM	Öğrenci ürün dosyası nedir? Öğrenci ürün dosyasının amacı nedir? Öğrenci ürün dosyası neler, içerir öğrenci ürün dosyası nasıl değerlendirilir?	Öğrenci ürün dosyasının eğitim ortamlarında hangi amaçlarla kullanıldığını kavrar. Öğrenci ürün dosyasının kullanılma türleri hakkında bilgi sahibi olur. Öğrenci ürün dosyalarının oluşturulmasında öğretmen-veli-öğrenciye düşen sorumluluklar da ne gibi farklılıklar olduğunu söyler.	Yazılı-sözlü anlatım, soru- cevap, gösteri, tartışma	Bilgisayar etkinlik kağıtları, projektör, Öğrenci ürün dosyaları
8. OTURUM	Projede konu seçimi nasıl yapılır? Proje hazırlamada işlem basamada nelerdir? Proje yürütme süreci dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir? Projede değerlendirme nasıl yapılır? Son test	Coğrafya öğretiminde kazanımlara uygun proje konusu belirleyebilir. Proje hazırlama sürecini bilir. Proje değerlendirmede öğrenci gözlem formu geliştirebilir.	Yazılı-sözlü anlatım, soru- cevap, gösteri, tartışma, beyin fırtınası	Bilgisayar, projektör, kağıt ve renkli kalem

Ek-2. Öğretmen Adayları Tarafından Proje Değerlendirme Sürecinde Tasarlanan Uygulama Örneği

Proje Başlığı: Engellerin Sesi

Özet

Ülkemizde her ne kadar kamın önünde eşit haklara sahip bireyler olsak da toplum içerisinde sosyal hayatta bu eşitliğin bazen pek mümkün olmadığı görülmektedir. Şöyle ki bedenen özü bulunan vatandaşlarımızın hayatlarını idame ettirmeleri çoğu zaman zor olmaktadır. Toplumumuzun birer üyesi olan görme engelli vatandaşlarımızın toplumsal açıdan bağımsız bir birey oldukları düşünüldüğünde kendi başlarına, adres, yol, güzergâh tayini ve engelleri fark edip bunlardan haberdar olması ve tasarlanmış olan bu kemer sayesinde ulaşımını kolayca sağlması, hayatında dışa bağımlılığı azaltabilmesi amaçlanmıştır.

Projemizin ana konusu görme engelli vatandaşlarımıza hayatlarını biraz daha kolaylaştırmak için bir kemer tasarımıdır. Bu kemer ile üzerindeki tuşlar ve yön okları sayesinde sık kullanılan adreslerin kodlanması, herhangi bir zamanda harflendirme ile belirlenmiş tuşlara basıldığında bulunduğu konumdaki en yakın hastane, eczane vs. gibi yerlerin tarifinin yapılması düşünülmüştür. Bu sistem kemere montelenmiş bir tuş takım sistemi ve bir kulaklık ile işleyecektir. Bu proje sosyal içerikli bir proje olarak düşünüldüğü için toplumunuz içerisinde yer alan görme engelli vatandaşlarımıza

yararlı olabilmek amacıyla bu proje konusu belirlenmiştir. Her şeyden önce insan olmanın verdiği değer konunun önemini bir kere daha ortaya koymaktadır.

Proje hazırlama aşamasında kullanılan yöntem toplumsal hayatta gözlem ve bunun sonucunda som- cevap yöntemiyle ihtiyaç analizine dayanmaktadır. Proje konusu belirleme aşamasında çevremizde yaşayan görme engellilerin ulaşımı ve iletişimi gözlenmiş, bunun sonrasında bazı görme engelli vatandaşlarımıza bu konuyla ilgili sorular yöneltilmiş ve böyle bir ihtiyaç olup olmadığı sorulmuştur.

Bu proje ile görme engelli vatandaşlarımızın sosyal ve kültürel hayatta etkinliğini artırmak, dışa bağımlılıklarını azaltmak, toplum içerisinde hor görülme, acıma gibi duygulara meyil vermeden kendi başlarına ulaşımında onlara kolaylık sağlamak hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: görme engelli, sosyal hayat, ulaşım, proje

Proje Amacı

Bu proje ile görme engelli bireylerin toplumsal açıdan bağımsız bir birey oldukları düşünülerek kendi başlarına adres, yol güzergâh tayini ve çeşitli engelleri önceden fer edip belirleyebilmeleri, haberdar olmaları ve ulaşımını kolayca sağlamaları amaçlanmıştır.

Proje Kapsamı

Görme engelli bireylere yönelik uydu sistemleri ile bağlantılı çalışabilen bir GPS görevi gören kullanımı balonundan da kolay olması amacı ile kemer olarak tasarlanmış bir projedir. Bu sebeple “Engellerin Sesi” olarak isimlendirilmiştir.

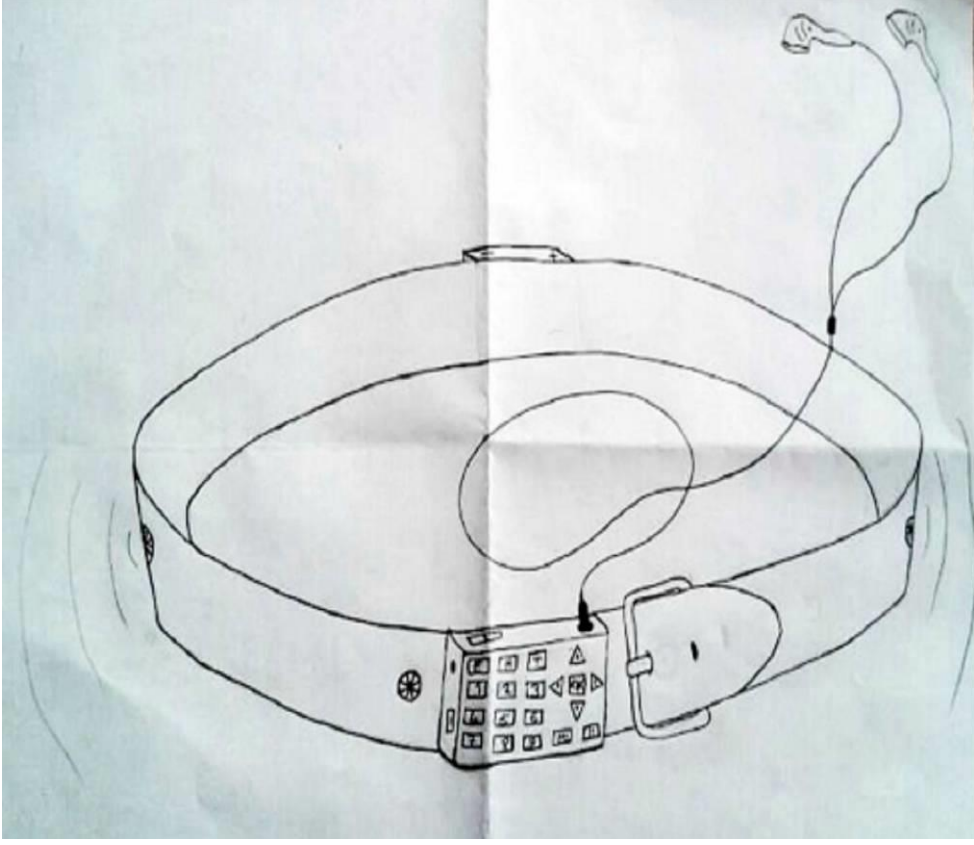
Proje Sorumluları

Bu proje Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı öğrencileri Sultan Tokalı, Emine Esra Akgül, Hasan Alp ve Özge Kaya tarafından tasarlanmıştır.

Proje İçeriği ve Kemerin İşleyişi

Kemerin üzerinde ön kısma gelecek şekilde bir düzenek yer almaktadır. Bu düzenek üzerinde 1'den 8 kadar sıralanan numaralar yer almaktadır. Bu numaralara teker teker sık kullanılan adreslerin yerleri ayarlanabilmektedir (ev, cafe, park, pazar vs.). Örnek verecek olursak 1'e basınca eve gidiliyor diyerek bulunulan konumdan evin bulunduğu adrese yol tarifi yapılacaktır. Bu tuşlar isteğe bağlı olarak tayin edilen adreslerin tarifini yapacaktır. Öte yandan üzerinde harflerin yer aldığı tuşlar bulunmaktadır. Bu tuşlar ise herhangi bir yerde bulunurken basıldığında en yakında bulunan sabit bir yerin tarifini yapacaktır. Örneğin E harfi, bulunulan yerdeki en yakın eczanenin adresini, hemen uydu sistemi ile bulup bireye tarif edecektir. H tuşuna basıldığında en yakın hastanenin tarifi yapılacaktır. Ekranın yan kısmında yer alan ses açma kapama düğmesi ile de alçaltıp yükseltme işlemi yapılabilecektir. Diğer tarafında ise uyduya bağlantıyı sağlayan alıcı plakalar yer almaktadır, aynı GPS cihazlarının kenarında yer alan sarı bakır şeritler gibi.

Kemerin sağ, sol ön ve arka taraflarına bakan kısımlarda engellerin tespiti için yer alan düzenekler de yer almaktadır. Bu sayede görme engelli bireyimiz herhangi bir engeli, elektrik direği ağaç, araba vs. önceden fark edebilecektir. Kemere bağlı bir kulaklık ile daha rahat duyma imkânı sağlanacaktır.

Fotoğraf 1: Proje kapsamında tasarlanan kemerin taslak çizimi

PROJE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

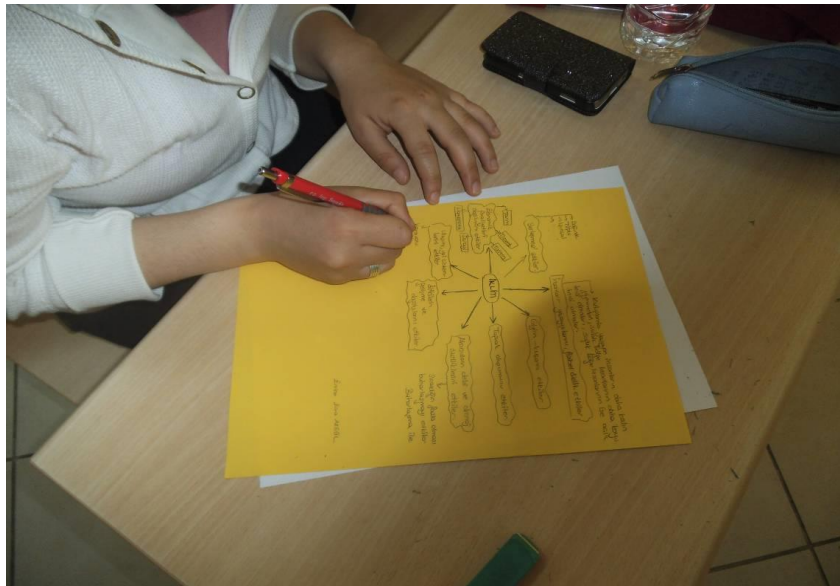
Projenin Adı: Engellilerin Sesi

GÖZLENECEK ÖĞRENCİ KAZANIMLARI	DERECELER				
	Zayıf	Kabul Edilebilir	Orta	İyi	Çok İyi
	1	2	3	4	5
I. PROJE HAZIRLAMA SÜRECİ				x	
Projenin amacını belirleme			x		
Projeye uygun çalışma planı yapma			x		
İhtiyaçları belirleme				x	
Farklı kaynaklardan bilgi toplama				x	
Projeyi plana göre gerçekleştirme	18				
TOPLAM					
II. PROJENİN İÇERİĞİ					
Türkçe'yi doğru ve düzgün yazma				x	
Bilgilerin doğruluğu				x	
Toplanan bilgilerin analiz edilmesi				x	
Elde edilen bilgilerden çıkarımda bulunma				x	
Toplanan bilgileri düzenlenme				x	
Kritik düşünme becerisini gösterme				x	
Yaratıcılık yeteneğini kullanma			x		
TOPLAM	23				
III. SUNU YAPMA					
Türkçe'yi doğru ve düzgün konuşma				x	
Sorulara cevap verebilme		x			
Konuyu dinleyicilerin ilgisini çekecek şekilde sunma					x
Sunuyu hedefe yönelik materyalle destekleme				x	
Sunuda akıcı bir dil ve beden dilini kullanma				x	
Verilen sürede sunuyu yapma					x
Sunum sırasındaki öz güvene sahip olma					x
Severek sunu yapma					x
TOPLAM	34				
GENEL TOPLAM	75				

Ek-3. Arazi Gözlem Formu

1.Bölüm: Konum ve Ulaşım Bilgisi
Araştırma sahası olan Mavi Boğaz; 32° 09' 56" ile 32° 26' 28" doğu boylamları arasında yer almaktadır. Akdeniz Bölgesi sınırları içerisinde yer alan Mavi Boğaz; Orta Torosların kuzeyinde doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Batısında Suğla Gölü ve Suğla Ovası; güneyinde Bozkır ve çevresindeki tepelik alanlar; kuzeyinde Balıklava, Avdan, Dutlu ve Belkuyu; doğusunda ise Konya-Çumra Ovası yer almaktadır.

2.Bölüm: Çalışmanın Amacı
Bu uygulamada coğrafya öğretmen adaylarının, aldıkları teorik ve kısmen uygulamaya yönelik bilgilerin arazide, doğal koşullar altında nasıl olduğunun gösterilmesi ve mevcut bilgilerin pekiştirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın değerlendirme boyutunda, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarından gözlem tekniğinin, arazi gözlem formuna uyarlanarak, uygulamalı olarak kullanımı gerçekleştirilmiştir.
3.Bölüm: Doğal Ortam Özellikleri
Morfolojik Özellikler:
Litolojik Birimler:
Hidrografik Özellikler:
İklim Özellikleri:
Bitki Örtüsü:
Hayvan Türleri:
4.Bölüm: Beşeri Özellikler
Yerleşme Dokusu ve Birimleri:
Mesken Tipleri ve Yapı Malzemeleri:
Yürütülen Ekonomik Faaliyetler: (Tarım, hayvancılık, turizm, ticaret)
Arazi Kullanımı:
5.Bölüm: Değerlendirme

Ek-4. Öğretmen Adaylarının TÖDGP Oturum Uygulamalarından Örnek Fotoğraflar

Fotoğraf 1: 3.oturum kavram haritası hazırlama örneği

Fotograf 2: 4.Oturum performans değerlendirme uygulaması 6rneęi

Fotograf 3: Akran değerlendirme uygulaması

Fotograf 4: 6. Oturum arazi çalışmasında gözlem formu uygulamasından bir örnek

EK-5: Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Seçme, Uygulama ve Değerlendirme Yeterlik Algısı Ölçekleri

Ek-5.1: Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Seçme Yeterlik Algısı Ölçeği

Açıklama: Bu ölçek, coğrafya öğretmen adaylarının coğrafya derslerinde kullanılabilecek tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları seçme yeterlik algılarını tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Sizden istenen her bir ifadeyi okuyarak size uygun gelen seçeneği **ıctenlikle** işaretlemenizdir. Seçenekler **“5: Çok Yeterliyim”** ile **“1: Hiç Yeterli Değilim** arasında puanlanmaktadır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Yeterlik İfadeleri		Yeterlik Seçenekleri				
Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Seçme Yeterliliği		[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
1	Ölçme ve değerlendirme tekniğine karar verirken okulun fiziki imkânlarını önemserim.	5	4	3	2	1
2	Ölçme ve değerlendirme tekniğini seçerken sınıf mevcudunu dikkate alırım.	5	4	3	2	1
3	Öğrencileri gerçek hayat problemleriyle karşı karşıya getirecek ölçme ve değerlendirme tekniklerine karar verebilirim.	5	4	3	2	1
4	Kazanımlara uygun tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme tekniğini seçebilirim.	5	4	3	2	1
5	Öğrenci ürün dosyasının (portfolio) amacına karar verebilirim.	5	4	3	2	1
6	Öğrenci ürün dosyasında kullanılacak tekniklere karar verebilirim.	5	4	3	2	1
7	Hangi amaçla kontrol listesi kullanılacağına karar verebilirim.	5	4	3	2	1
8	Kavram haritaları hazırlayabilirim.	5	4	3	2	1
9	Kontrol listelerini hazırlayabilirim.	5	4	3	2	1
10	Kontrol listelerindeki maddeleri kazanımlara uygun olarak hazırlayabilirim.	5	4	3	2	1
11	Dereceli puanlama anahtarı (rubrik) hazırlayabilirim.	5	4	3	2	1
12	Kazanımlara uygun proje çalışmaları saptayabilirim.	5	4	3	2	1
13	Gözlem tekniğini kullanacağım yer ve zamana karar verebilirim.	5	4	3	2	1
14	Öz değerlendirme kurallarını belirleyebilirim.	5	4	3	2	1
15	Öz değerlendirme uygulanacak tekniği belirleyebilirim.	5	4	3	2	1
16	Akran değerlendirme tekniğini belirleyebilirim.	5	4	3	2	1
17	Arazi çalışmalarında kullanacağım ölçme ve değerlendirme tekniklerini belirleyebilirim.	5	4	3	2	1
18	Haritalar, nüfus piramitleri, resim ve fotoğrafları ölçme ve değerlendirme aracı olarak düzenleyebilirim.	5	4	3	2	1

Ek-5.2: Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Uygulama Yeterlik Algısı Ölçeği

Açıklama: Bu ölçek, coğrafya öğretmen adaylarının coğrafya derslerinde kullanılabilecek tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları uygulama yeterlik algılarını tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Sizden istenen her bir ifadeyi okuyarak size uygun gelen seçeneği **ıctenlikle** işaretlemenizdir. Seçenekler **“5: Çok Yeterliyim”** ile **“1: Hiç Yeterli Değilim** arasında puanlanmaktadır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Yeterlik İfadeleri		Yeterlik Seçenekleri				
Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Uygulama Yeterliliği		[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
1	Kavram haritalarını uygulayabilirim.	5	4	3	2	1
2	Kontrol listesi uygulayabilirim.	5	4	3	2	1
3	Öğrenci ürün dosyasında kullanılacak teknikleri uygulayabilirim.	5	4	3	2	1
4	Öz değerlendirme tekniğini uygulayabilirim.	5	4	3	2	1
5	Dereceli puanlama anahtarını uygulayabilirim.	5	4	3	2	1
6	Akran değerlendirme tekniğini uygulayabilirim.	5	4	3	2	1
7	Öğrencilerin değerlendirme sürecine katılımını sağlayabilirim.	5	4	3	2	1
8	Öğrencilerin, dersler arası ve konular arası ilişkilendirme becerilerini geliştirici durumlar oluşturabilirim.	5	4	3	2	1
9	Proje değerlendirmede ürün ve sürece yönelik puanlama ölçeklerini kullanabilirim.	5	4	3	2	1
10	Coğrafya laboratuvar çalışmalarında grup değerlendirme tekniğini uygulayabilirim.	5	4	3	2	1
11	Arazi çalışmalarında gözlem tekniğini etkili bir şekilde kullanabilirim.	5	4	3	2	1

Ek-5.3 : Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Değerlendirme Yeterlik Algısı Ölçeği

Açıklama: Bu ölçek, coğrafya öğretmen adaylarının coğrafya derslerinde kullanılabilecek tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını değerlendirme yeterlik algılarını tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Sizden istenen her bir ifadeyi okuyarak size uygun gelen seçeneği **ıctenlikle** işaretlemenizdir. Seçenekler **“5: Çok Yeterliyim”** ile **“1: Hiç Yeterli Değilim** arasında puanlanmaktadır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Yeterlik İfadeleri		Yeterlik Seçenekleri				
Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Aracını Değerlendirme Yeterliliği		[5]	[4]	[3]	[2]	[1]
1	Öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alarak değerlendirme yapabiliyim.	5	4	3	2	1
2	Öğrenci ürün dosyasındaki çalışmaları ayrı ayrı (analitik) puanlayabilirim.	5	4	3	2	1
3	Öğrenci ürün dosyasındaki çalışmaların tümünü bütüncül (holistik) olarak puanlayabilirim.	5	4	3	2	1
4	Öğrenci ürün dosyasındaki çalışmaların karne notuna nasıl yansıtılacağına karar verebilirim	5	4	3	2	1
5	Proje çalışmaları ayrı ayrı (analitik) puanlayabilirim.	5	4	3	2	1
6	Proje çalışmalarının tümünü bütüncül (holistik) olarak puanlayabilirim.	5	4	3	2	1
7	Kontrol listelerini değerlendirebilirim.	5	4	3	2	1
8	Kontrol listesi verilerini nota çevirebilirim.	5	4	3	2	1
9	Kavram haritalarını değerlendirebilirim.	5	4	3	2	1
10	Dereceli puanlama anahtarını değerlendirebilirim.	5	4	3	2	1
11	Dereceli puanlama anahtarının sonuçlarını nota çevirebilirim.	5	4	3	2	1
12	Öz değerlendirme tekniğinin sonuçlarını değerlendirebilirim.	5	4	3	2	1
13	Akran değerlendirme tekniğinin sonuçlarını değerlendirebilirim	5	4	3	2	1
14	Grup değerlendirme tekniği sonuçlarını değerlendirebilirim.	5	4	3	2	1